

**ЗАСІДАННЯ РАЙОННОГО МЕТОДИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
для вихователів різновікових груп**

«Особистісний потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві»

24.11.2016 р.

Сквирський ДНЗ №1 «Світанок»

План проведення

10.00.-10.05. – Реєстрація учасників РМО	<i>Чернега Наталія Сергіївна,</i> методист РМК
10.05.-10.10. – Мета та завдання РМО	<i>Богущька Олена Анатоліївна,</i> керівник РМО, вихователь Чубинецького НВК
10.10.-10.30. – Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку.	<i>Чернега Наталія Сергіївна,</i> методист РМК
09.30.-10.00. – Особливості дитячої творчості.	<i>Онищук Наталія Пеирівна,</i> Вихователь методист Сквирського ДНЗ №1 «Світанок»
10.00.-10.30. – Вплив дорослого на розвиток особистості дошкільника.	<i>Чернега Наталія Сергіївна,</i> методист РМК
10.30. – 10.40. – Підведення підсумків РМО. Прийняття методичних рекомендацій.	<i>Чернега Наталія Сергіївна,</i> методист РМК

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Особистісний потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві

Важливу роль у становленні особистості дитини відіграють міжособистісні взаємини з соціальним оточенням. Першим таким оточенням є родина, потім — колектив однолітків та дорослих у дитсадку. Міжособистісні стосунки, до виникають, ставлення дітей одне до одного, їхні взаємні оцінки та очікування — все це складники гармонійного особистісного розвитку кожної дитини. Формування особистості, гуманістично спрямованої, відповідальної, впевненої у собі, психічно здорової, щасливої, з достатньо оптимальною самооцінкою, великою мірою залежить від її місця статусу в дитячому колективі. Уміння дитини керувати своєю поведінкою і способами спілкування, здатність адекватно реагувати на те, що відбувається, орієнтуватися у нових обставинах, відчувати своє місце в товаристві інших — усе це є сферою соціального розвитку дитини.

Цілеспрямований творчий розвиток особистості дитини починається у дошкільному віці. Саме в цей період вихователі та батьки повинні сприяти розвитку творчих здібностей дошкільників, так як у цьому віці репродуктивна та спонтанна творчість дошкільника поєднується зі швидким зростанням інтелекту, логічного і абстрактного мислення. У дошкільному віці швидко розвивається можливість самостійної постановки завдань, пошук їх вирішення. Тому творчий розвиток особистості кожної дитини є важливим завданням в роботі вихователя сучасного дошкільного закладу.

Кожен вихователь повинен заохочувати ініціативу малюка. Його не можна сварити за помилки і кепкувати із невдалих спроб виконати завдання. Навіть якщо дії малюка, на погляд дорослого безглузді, обов'язково треба знайти, за що можна було б похвалити, наприклад, за цікавий спосіб вирішення, за почуття гумору, за сміливість чи винахідливість, за старанність чи акуратність. Неможна забувати говорити дитині, що вона розумна і здібна.

Велике значення для малюка має форма, в якій ви оцінюєте результати його діяльності. В усіх випадках першим і основним принципом оцінки повинна бути похвала, що свідчить про загальне позитивне ставлення до нього. А вказати на помилки можна, наприклад, так: „Ти дуже старався, але поки що тобі не все вдалося. Думаю, наступного разу ти зможеш виконати завдання набагато краще”. Після цього вихователям варто підказати дитині, як можна виправити помилки. Така оцінка надзвичайно важлива навіть тоді, коли результат роботи зовсім негативний.

На формування особистості дитини впливає багато чинників, серед яких чільне місце посідає культура і мистецтво. Поступово знайомлячись із культурною спадщиною людства, дитина прилучається до її цінностей, збагачує власний життєвий досвід, має можливість творчо застосовувати набуті знання у притаманних їй видах діяльності. Відповідно, розвивається уява, мислення, комунікативні навички, вміння розуміти іншого тощо. Музика, художнє слово, зображувальне мистецтво, театр стають для дитини джерелом переживання радощів, відкривають дитині мистецтво, забезпечують багатство вражень.

Зважаючи на психологію особистості дитини-дошкільника, не можемо не зупинитися на особливостях дитячої творчості:

- творчі прояви у дитини проявляються досить рано. Але, на жаль, наука не має достатньо повної характеристики творчих проявів дитини раннього віку. Зумовлене це насамперед тим, що кожна дитина індивідуальна, отже, творчі прояви у кожної окремої дитини будуть притаманні тільки цій дитині, хоча, є й типові творчі прояви, характерні для дітей-дошкільників;

- для дитячої творчості характерними є непередбачуваність, спонтанність. Творчі процеси найчастіше протікають на несвідомому рівні, а свідомість фіксує лише їхній кінцевий результат. Причому не все, що дивує дитину, буде дивувати дорослого, оскільки світ дитини - своєрідний, непізнаний, індивідуальний - є такий, що не завжди піддається дорослому поясненню;

- у творчій, і в будь-якій діяльності дитині властиві всеохоплююча допитливість, дослідження світу: від „Що це таке?” до „Хочу все знати!” Пізнавальна активність дитини спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи явища, а й на розпізнання його устрою, причини, мети, призначення, способу використання й таке інше. Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності. Він зростає у процесі накопичення дитиною досвіду пізнавальної діяльності, що також виявляється у дитячій творчості;

- дитині властивий потяг до казок, віршів, музики, картин, загалом - до мистецтва. Однією з характерних рис дитини раннього та дошкільного віку є відчуття прекрасного, прагнення до красивого. З народження дитину приваблюють ритмічні рухи, музичні звуки, яскраві кольори, виразна міміка, голоси дорослих і дітей. Поступово у неї формується естетичне сприйняття, яке стане основою, „матеріалом ” для творчої діяльності;

- дитяча творчість, як правило, пов'язана з грою. Адже давно відомо, що гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку, а отже - й „веде ” за собою розвиток дитини. Дошкільнята малюють і - грають, танцюють і - грають, конструюють і - грають, називають слова, вигадують казки й постійно грають. Грають навіть тоді, коли займаються серйозною справою. Через гру, експериментування, творчість іде пізнання дитиною навколишнього світу. У грі дитина робить спроби знайти своє місце у житті;

- творчість вимагає забезпечення певних умов, за яких дитина почувається вільною від впливу дорослого. Коли діти захоплені, вільні, безтурботні, творче рішення приходить ніби саме собою. Дитина дивується, радіє результатів. Творчі прояви наявні там, де відсутні заборони, стримування, певні знання, моральні принципи тощо. Л. Виготський вказував, що у дитячій творчості велику роль відіграє комбінування цілого та частин, реального та вигаданого. Отже, в самостійній діяльності або під час спільних з дорослим ігор дитині слід ненав'язливо розкривати прийоми творчого мислення, вчити її помічати незначне;

- креативність є однією з базових характеристик дитини дошкільного віку, що характеризує активну позицію особистості, готовність ухвалювати миттєві рішення, допитливість, здатність коментувати процес та результати діяльності, стійку мотивацію досягнень, розвинену уяву, а також здатність до створення творчого образу, який характеризується оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю.

Дитяча творчість може передавати думки, почуття, стан, настрій, фантазії дитини через художнє слово, образотворчу діяльність, музичну творчість, виразні рухи, мімічні та пантомімічні етюди. Розподіляє роботу під час колективного обговорення. Об'єктивно оцінює свої і чужі роботи.

Рекомендації вихователям для розвитку творчого мислення дитини дошкільного віку:

- 1 . Установка на розвиток творчих здібностей дитини. Впевненість у тому, що кожна дитина з народження талановита.

2. Кожен день роботи з дітьми - пошук. Педагог не повинен розкривати істину, він повинен вчити її знаходити.

- 3 . Постійно відкривати перед дітьми „таємницю подвійного” у всьому: в кожному предметі, кожній речі, уявленні, події, факті. Таємниця подвійного - присутність протиріччя в об'єкті, коли щось в ньому добре, а щось погано, щось корисне, а щось некорисне, щось заважає, а щось потрібне.

4. Вчити дітей вирішувати протиріччя. Наприклад, як перенести воду в ситі.

5. Ігри кожного дня. „Добре - погано”, „Навпаки”...

6. Бесіди з дітьми на історичні теми. Історія винаходу олівця.

7. Чудеса прогулянок. Використовування прийомів фантазування: динамізація, зміна законів природи, збільшення, зменшення і тощо.

8. Вечір - це час казок, час улюблених занять. Із казкою можна також працювати нетрадиційно.

Поєднання творчих можливостей дитини і дорослого може закрити слабкі і відкрити сильні сторони кожного. У дитини є безпосередність сприймання, у дорослого - досвід, у дитини - вільний взаємозв'язок різних елементів, у дорослого - знання того, який з них буде ефективний.

Поєднання дитячої безпосередності та дорослого досвіду може дати особливий творчий імпульс, якщо дорослий зможе діяти як ювелір, який, чистить перли, видаляє зайве та примушує сяяти те, що є у середині цих перлів.

Однак не кожен дорослий готовий бачити те, що створює дитина, дещо значне, а не просто дитячий виріб, характерне для конкретного етапу дорослішання даної людини і те, що має сенс виключно в контексті її життя.

Коли ми говоримо про те, що в дитячій творчості виділяють сенситивний період, ми маємо на увазі, що в певний період часу особливе відношення дорослого до прояву творчої активності дитини може або розвинути її, або загальмувати. Безумовно, існують генетичні передумови формування конкретної творчої діяльності - музичної, наукової, художньої. Але кожен ген має свою норму реакції. Це значить, що залежно від умов він може проявитися повністю, а при відсутності необхідних умов - лише частково.

Обдарована дитина потребує допомоги дорослого, вихователя, який може забезпечити їй умови для розвитку творчих здібностей. Цей дорослий не тільки дає дитині в руки скрипку, пензлика чи грається з нею. Він знаходиться поряд з малюком коли той зустрічається з протиріччям у своїй активності. Дорослий не вирішує за дитину проблему і не відвертається від неї. Він знаходиться поруч і своїм бажанням та підтримкою підштовхує дитину до самостійного вирішення проблеми, яку та вже здатна вирішити, але може не мати сміливості почати її засвоєння.

Якщо будь-яку справу малюка розглядати як своєрідну гру-творчість, то в ній будуть розвиватися такі важливі характеристики творчості:

- швидкість думки - здатність до генерування якнайбільшого числа ідей. Фактично - кількість ідей, що виникають за одиницю часу;
- гнучкість мислення - здібність легко переходити від полярних за змістом явищ одного класу до іншого. У процесі творчості необхідно вміти гнучко змінювати стратегію й тактику творчого пошуку, переключатися з однієї ідеї на іншу, вміти переносити ідеї з одного об'єкта на інший і бути готовим до отримання парадоксального рішення;
- оригінальність - здатність формулювати нові, неочікувані ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих;
- розробленість - вміння не просто генерувати ідеї, а й творчо розробляти їх;
- сміливість - здатність приймати рішення в ситуаціях невизначеності;
- допитливість - відкритість та інтерес до всього нового; вміння помічати незвичайне у звичайному, дивуватися йому.

Досвід роботи з дітьми дошкільного віку показує, що в дитячій творчості часто виникає суперечність між радісними, цікавими, часто неочікуваними переживаннями, що викликані сприйманням навколишнього світу, й обмеженими можливостями художнього відображення цих почуттів. Для розвитку творчості дорослий, вихователь, повинен пропонувати дітям різні види діяльності: малювання, ліплення, конструювання, співи, музично-ритмічні рухи, гру на музичних інструментах, театралізовану діяльність, експериментування, ручну працю, математику, вивчення іноземної мови тощо.

Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, творчі здібності проявляються приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього

моменту їх не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчать спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючим явищам, предметам, експериментувати, тим ґрунтовніше підготують її до прояву власне творчих здібностей. Творчість багато в чому визначається вмінням по-різному висловлювати свої почуття та уявлення про навколишній світ. Для цього слід навчити бачити предмет з різних боків, уміти, враховуючи різні ознаки предмета, створювати образ. Необхідно, щоб дитина не тільки вільно фантазувала, а й спрямовувала свою фантазію, творчі здібності на вирішення різноманітних завдань.

Отже, творчий розвиток дітей вихователем дошкільного навчального закладу має ґрунтуватися на усвідомленні останнім психолого-педагогічних особливостей дитячої творчості, а також володінні майбутнім вихователем комплексом методичних прийомів та засобів творчого розвитку дітей, який повинен включати: створення педагогічних умов (забезпечення особистісно-орієнтованого характеру педагогічної взаємодії; педагогічне стимулювання творчої самореалізації у процесі ігрової діяльності; створення емоційно сприятливого навчально-виховного середовища; поетапність включення дошкільника в творчу діяльність (інтерпретація, імпровізація); введення елементів інтерпретації мистецтв у навчально-виховний процес); дотримання принципів системності, домінантності та варіативності; застосування ігрових форм та методів навчання; дотримання технології проведення заняття (мотивація до діяльності; I ч. заняття — комунікативна діяльність; II ч. заняття — пізнавальна діяльність; III ч. заняття — творча діяльність; IV ч. заняття — оцінно-контрольна діяльність).

Таким чином, використання особистісно-орієнтованих засобів і методів навчання та забезпечення оволодіння знаннями щодо особливостей дитячої творчості у процесі організації підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти у вищій школі, сприятиме формуванню готовності студентів до творчого розвитку дітей дошкільного віку, а також забезпечить успішність переходу від навчальної діяльності до майбутньої педагогічної діяльності у дошкільних навчальних закладах.

Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку

Особистість людини є складним утворенням, процес розвитку, становлення і формування якого залежить від багатьох чинників: біологічних, природного і соціального середовища, виховання і навчання, власної активності дитини.

Із немовлячого віку людина розвивається як істота соціальна. Джерелом і умовою цього розвитку є суспільне середовище. З допомогою людей, через людей вона весь час взаємодіє з навколишньою дійсністю. Взаємодія дитини із середовищем, передусім із соціальним оточенням, мікро-середовищем, засвоєння культури людства відіграють важливу роль у її психічному розвитку, становленні її як особистості.

Особистість -людина, яка досягла певного рівня психічного розвитку, у якій склалися власні погляди на оточення, певний рівень саморозуміння, набули структури психічні процеси і властивості

Вона виникає у результаті культурного і соціального розвитку.

У дошкільному віці формуються психологічні якості і механізми особистості, налагоджуються зв'язки, відносини, які становлять ядро особистості. У цей період формується стійкий внутрішній світ, форми поведінки, які дають підстави вважати дитину особистістю.

Вплив дорослих на розвиток особистості дошкільника

Умови розвитку дошкільника суттєво відрізняються від умов попереднього вікового етапу. Значно підвищуються вимоги дорослих до його поведінки. Центральною вимогою є дотримання обов'язкових для всіх правил поведінки, норм суспільної моралі. Нові можливості пізнання світу сприяють засвоєнню форм взаємин, які існують між дорослими. Дитина включається у спільну діяльність з однолітками, вчиться узгоджувати з ними свої дії,

рахуватися з їхніми інтересами і думками. Весь час змінюється й ускладнюється її діяльність, що висуває нові вимоги до сприймання, мислення, пам'яті, вміння організовувати свою поведінку. Усе це поступово формує особистість дитини, а кожне особистісне надбання змінює, розширює можливості для виховання. Умови розвитку і сам розвиток особистості взаємопов'язані.

Розвиток особистості дитини охоплює такі якісні зміни:

- 1) розуміння дитиною навколишнього світу, усвідомлення свого місця в ньому, що породжує нові мотиви поведінки, під впливом яких вона здійснює свої вчинки;
- 2) розвиток почуттів і волі, що забезпечують дієвість мотивів, стійкість поведінки, її незалежність від зовнішніх обставин.

Основний вплив дорослих на розвиток особистості дитини полягає в організації засвоєння нею моральних норм, що регулюють поведінку людей у суспільстві. Найсильніше на дитину впливає поведінка близьких їй людей. Вона наслідує їх, переймає їхні манери, запозичує в них спосіб оцінювання людей, подій, речей. Однак цей вплив не обмежується близькими людьми. Дитина дошкільного віку знайомиться з життям дорослих людей, спостерігаючи за тим, як вони працюють, слухаючи розповіді, казки, переглядаючи фільми тощо. Для неї зразковою є поведінка людей, яких поважають, про кого схвально говорять, авторитетних однолітків, персонажів казок, мультфільмів та ін. Вирішальними в освоєнні зразків поведінки є оцінки, які дають дорослим, дітям, персонажам казок, фільмів, розповідей люди, думка яких для дитини найавторитетніша.

Дорослі відіграють провідну роль у розвитку особистості дитини, навчають дитину правил поведінки, які організовують її у повсякденних справах, налаштовують на позитивні вчинки. Пред'являючи вимоги, оцінюючи вчинки, вони вимагають від дітей виконання правил. Поступово малюки починають самостійно оцінювати свої вчинки на основі власних уявлень про те, якої поведінки чекають від них дорослі і ровесники.

У молодшому дошкільному віці діти засвоюють правила, що стосуються культурно-гігієнічних навичок, дотримання режиму, поводження з іграшками. Підкоряючись вимогам дорослих, вони й самі намагаються оволодіти цими правилами. Нерідко в дошкільному закладі діти звертаються до вихователя з приводу порушення правил поведінки їхніми однолітками. Ці заяви найчастіше є своєрідним проханням підтвердити правило і його обов'язковість для всіх. Іноді вони є спробою відкрити нове, невідоме правило. У такій ситуації діти запитують, чи можна так робити.

У середньому й особливо старшому дошкільному віці надто важливим є засвоєння правил взаємин з іншими дітьми, оскільки ускладнення діяльності дітей породжує необхідність врахування прав, інтересів товаришів. Дітям нелегко опановувати такі правила, вони часто застосовують їх формально, не розуміючи суті й особливостей конкретного випадку. Оволодіння ними відбувається на основі досвіду.

Найближчим соціальним оточенням дитини є, як правило, сім'я. Тривалий час вона найвідчутніше впливає на формування особистості підростаючої людини. Особлива значущість сімейного мікросередовища пояснюється відносною самостійністю дитини, залежністю життя і благополуччя від піклування і допомоги дорослих людей, що її виховують. Такі впливи, як схвалення і несхвалення батьків, є регулятором і стимулом психічного розвитку дитини. Від їх характеру залежить формування деяких властивостей дитини та її поведінки.

Виховання з використанням суворих, але суперечливих вимог і заборон, як стверджують психіатри, зумовлює у дітей неврози, нав'язливі стани і психостенію. Негативно впливають на їхню самооцінку і досягнення, породжують невпевненість у власних силах намагання дорослих ізолювати дитину від однолітків, позбавлення її елементарної самостійності, докучливі повчання і моралізування (з метою привчання до

доброго, позитивного), образи, приниження, висміювання і фізичні покарання за помилки і невдачі, навіювання дитині її слабкості і неповноцінності.

У кожній сім'ї між дитиною і батьками, попри певні спільні ознаки, складаються особливі індивідуальні стосунки. Залежно від використання батьками методів впливу їх стосунки з дітьми кваліфікують як демократичні й авторитарні.

За демократичної форми сімейного впливу дорослі намагаються на рівних контактувати з дитиною, довіряють їй, поважають думку, роз'яснюють прийняті у сім'ї правила, змістовно відповідають на дитячі питання тощо.

Використання багатьох обмежень відносно дітей передбачає авторитарна форма сімейного впливу. Батьки-диктатори дбають про непохитність власного авторитету, неухильне підкорення дітей їх волі, до мінімуму зводять спілкування з метою пояснення правил поведінки тощо.

Діти з демократичних сімей частіше виявляють схильність і прагнення до творчості, ініціативність, лідерські якості, нонконформізм (неприйняття пристосовництва), адекватну емоційність у соціальних взаєминах.

Психологічний клімат у сім'ї, який відображається на характері спілкування з дітьми, рівні інтересу до них, їхніх проблем, піклуванні та увазі до них, є суттєвим чинником формування морального обличчя дитини. Чим менше ласки, піклування і тепла одержує дитина, тим повільніше формується як особистість, тим більше схильна до пасивності й апатичності, тим вища ймовірність формування у неї слабого характеру. Дружні стосунки, тепла сімейна атмосфера, в якій росте дитина, сприяють формуванню почуття особистої захищеності, впевненості в собі, оптимізму.

На формування особистості дошкільника впливає і склад сім'ї. Дитина, у вихованні якої, крім батьків, беруть участь бабусі і дідусі, більше здатна до співчуття, доброзичливіша, однак менш самостійна і наполеглива, їй бракує організаторських здібностей.

Вплив родичів на розвиток дитини залежить від того, як вона ставиться до них, оцінює їх. Прихильність дитини до рідних виражається у бажанні бути поруч (особливо, коли дитина хворіє або переживає страхи, налякана), гратися з ними, зробити їм приємний подарунок, у співпереживанні радощам і смуткам батьків. Ці почуття діти реалізують і у малюнках, висловлюваннях.

Особлива роль у сімейному мікросередовищі дитини належить матері, оскільки їй віддають перевагу діти всіх вікових груп. Важливе значення мають також стосунки з батьком, братом, сестрою, дідусем і бабусею, нерідко - з далекими родичами.